85 години

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Том I

85 години

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

8-9 ноември 2021 г.

Том I

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Свищов, 8-9 ноември 2021 г.

Посветена на 85 години от създаването
на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ I

Международната научно-практическа конференция е организирана в изпълнение проект НФ-2-2021 „Устойчиво развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – тенденции и предизвикателства“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2021

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Проф. д-р Марияна Божинова
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ - председател
Проф. д. н. Борислав Борисов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Катя Личева
Доц. д-р Людмил Несторов
Доц. д-р Марина Николова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Силвия Костова
Доц. д-р Христо Сирашки

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Румен Ерусалимов - *председател*
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова
Гл. ас. д-р Асен Божиков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Любчо Варамезов - *председател*
Проф. д-р Анета Денева
Проф. д-р Атанас Атанасов
Проф. д-р Йордан Василев
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д-р Маргарита Богданова
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Александър Ганчев
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-2067-8 (print)
ISBN 978-954-23-2068-5 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND SOCIO-ECONOMIC COHESION IN THE 21ST CENTURY: TRENDS AND CHALLENGES

Svishtov, 8th - 9th November 2021

Dedicated to the 85th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME I

The international scientific and practical conference has been organized as implementation of project SF-2-2021 "Sustainable Development and Socio-Economic Cohesion in the 21st Century: Trends and Challenges", financed with funds by Ordinance of the Ministry of Education and Science for encouraging scientific research

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2021

PROGRAM COMMITTEE
Prof. Mariyana Bozhinova, Ph.D.
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Borislav Borissov, D.Sc.
Prof. Bozhidar Bozhinov, D.Sc.
Prof. Stoyan Prodanov, Ph.D.
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, Ph.D.
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, Ph.D.
Assoc. Prof. Irena Emilova, Ph.D.
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, Ph.D.
Assoc. Prof. Katya Licheva, Ph.D.
Assoc. Prof. Lyudmil Nestorov, Ph.D.
Assoc. Prof. Marina Nikolova, Ph.D.
Assoc. Prof. Plamen Petkov, Ph.D.
Assoc. Prof Silviya Kostova, Ph.D.
Assoc. Prof Hristo Sirashki, Ph.D.

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D., Chairman
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovksi, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.
Head Asst. Asen Bozhikov, Ph.D.

EDITORIAL COMMITTEE
Prof. Lyubcho Varamezov, Ph.D., Chairman
Prof. Aneta Deneva, Ph.D.
Prof. Atanas Atanasov, Ph.D.
Prof. Yordan Vasilev, Ph.D.
Prof. Krasimir Shishmanov, Ph.D.
Prof. Margarita Bogdanova, Ph.D.
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Aleksandar Ganchev, Ph.D.
Assoc. Prof. Ventsislav Vassilev, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovski, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.

The published materials have been reviewed. The authors are responsible for the content and layout of their papers, the opinions expressed, the data used and the sources cited.

ISBN 978-954-23-2067-8 (print)
ISBN 978-954-23-2068-5 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ I

ПЛЕНАРНИ ДОКЛАДИ

ПЪТЯТ КЪМ УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНА КОХЕЗИЯ –
МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ РИСКОВЕ И БАРИЕРИ
Проф. д.ик.н. Димитър М. Иванов …… 7

ПРОБЛЕМАТИЧНОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Проф. д-р Митко Димитров …… 31

ФИНАНСИ, ИКОНОМИКС, ЗАСТРАХОВАНЕ И ОСИГУРЯВАНЕ

ИКОНОМИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО
НА ПУБЛИЧНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ И ИМОТИТЕ –
ДЪРЖАВНАТА И ОБЩИНСКА СОБСТВЕНОСТ
Проф. д.н. Борислав Борисов …….. 51

СИСТЕМНО-СТРУКТУРНЫЙ КРИЗИС И ЕГО ПРОЯВЛЕНИЕ
В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19
д.э.н., профессор, Зверяков Михаил Иванович …… 59

ИЗМЕРВАНЕ ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА ПАНДЕМИЯТА
ОТ COVID-19 ВЪРХУ КОРПОРАТИВНИТЕ ПОЛИТИКИ
ЗА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Андрей Захариев …… 67

ОБЛАГОРОДЯВАНЕ НА ПЛОСКИЯ ДАНЪК В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Румен Брусарски …… 75

ДВИЖЕЩИ СИЛИ НА ИНТЕГРАЦИЯ В ГЛОБАЛНИТЕ ЦИФРОВИ ВЕРИГИ
ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ
Проф. д-р Сава Димов …… 83

ЕФЕКТИ ОТ ПРОГРАМАТА НА ЕЦБ ЗА ЗАКУПУВАНЕ НА АКТИВИ
В УСЛОВИЯТА НА ИЗВЪНРЕДНА СИТУАЦИЯ, ПРИЧИНЕНА ОТ ПАНДЕМИЯ
Проф. д-р Силвия Трифонова …… 95

ТЕСТВАНЕ НА КОРЕКТИВНИ ВЕРОЯТНОСТНИ МОДЕЛИ
ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИ ОПЦИИ ВЪРХУ АКЦИИ
Проф. д-р Стефан Симеонов, Д-р Теодор Тодоров …… 108

КОНКУРЕНЦИЯ И КОНЦЕНТРАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ
ОБЩОЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР (2011-2020 г.). СТРУКТУРЕН АНАЛИЗ
И ЕМПИРИЧНИ НАБЛЮДЕНИЯ
Проф. д-р Стоян Проданов …… 116

THE IMPLEMENTATION OF GOALS OF BALANCED DEVELOPMENT
OF POLAND AGAINST THE CHALLENGES AND DANGERS
OF WASTE MANAGEMENT
Assoc. Prof. Ireneusz T. Dziubek, Dr Tatiana Manasterska 126

MODERN FEATURES OF TRUST ASSET MANAGEMENT
Postgraduate student Stanislav Perminov, Assoc. Prof. Deniss Djakons, PhD 136

ИНДУСТРИЯТА НА ХЕДЖ ФОНДОВЕТЕ В ЕРАТА
НА РАЗХЛАБЕНИТЕ ПАРИЧНИ ПОЛИТИКИ И COVID-19
Доц. д-р Александър Ганчев 142

РАЗНОСКИТЕ КАТО НЕДЕЛИМА ЧАСТ ОТ АНАЛИЗА
НА РЕЗУЛТАТИТЕ ПО ИМУЩЕСТВЕНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Венцислав Василев 150

ВЛИЯНИЕ СТРУКТУРЫ ЭКОНОМИКИ НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ
УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА И РАЗВИТИЯ
Кандидат экономических наук, доцент Шараг Елена Сергеевна 159

СТРАТЕГИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ НА БЪЛГАРСКИТЕ СТОПАНСКИ
ОРГАНИЗАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ ОТ COVID-19
Доц. д-р Илиан Минков 166

ИНСТИТУЦИИ И НЕРАВЕНСТВО
Доц. д-р Калин Господинов 174

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ПОДХОД КЪМ ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ -
ВЪЗМОЖНОСТИ И ОГРАНИЧЕНИЯ
Доц. д-р Калоян Колев 181

ПРОБЛЕМИ НА ЛОЯЛНОСТТА В БАНКОВИТЕ ИНСТИТУЦИИ
ПРИ СЪВРЕМЕННИТЕ УСЛОВИЯ
Доц. д-р Катя Личева 190

ЦЕЛЕСЪОБРАЗНОСТ И ЕФЕКТИ
НА МЕЖДУРЕГИОНАЛНАТА ДАНЪЧНА КОНКУРЕНЦИЯ
Доц. д-р Людмил Найденов 196

ВЪЗМОЖНИ ГРЕШКИ ПРИ ВЪЗЛАГАНЕТО
НА ОБЩЕСТВЕНИ ПОРЪЧКИ В БЪЛГАРСКАТА ПРАКТИКА
Доц. д-р Марин Маринов, Красимир Парашкевов 204

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ГРИЖИ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Николай Нинов 210

ЕФЕКТИ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID ВЪРХУ ЗДРАВНИТЕ РАЗХОДИ
Доц. д-р Николай Атанасов 219

ПОДХОДИ И ПРАКТИКА НА ДЪРЖАВНОТО ФИНАНСИРАНЕ
НА ПУБЛИЧНОТО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ
Доц. д-р Пламен Йорданов, **Гл. ас. д-р Маргарита Николова** 230

ФИСКАЛНИТЕ ОБЛЕКЧЕНИЯ ЗА ЛИЦА С УВРЕЖДАНИЯ КАТО ПРИКРИТИ
СОЦИАЛНИ ПЛАЩАНИЯ ПРИ ИНВАЛИДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, Ас. д-р Йордан Йорданов,
Докторант Жанета Ангелова 238

ОТРАЖЕНИЕ НА КОВИД-19 ВЪРХУ ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПЛАЩАНИЯ
ПО ЗАСТРАХОВКА „КАСКО“ НА МПС В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Румен Ерусалимов 246

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА СПРАВЕДЛИВОСТ –
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ
Доц. д-р Силвия Топлева 251

ДЪЛГОСРОЧНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИ
НА ПАНДЕМИИТЕ – УРОЦИ ОТ НЯКОИ ПРЕДХОДНИ КРИЗИ
Гл. ас. д-р Александър Б. Тодоров 258

ЕВРОФИНАНСИРАНЕТО КАТО СРЕДСТВО ЗА ПОВИШАВАНЕ
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ СЕКТОР
„ПРОИЗВОДСТВО НА ОБЛЕКЛО ОТ ТЕКСТИЛ“
Гл. ас. д-р Ангелина Терзиева 266

НЯКОИ АСПЕКТИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА COVID-19
ВЪРХУ БЪЛГАРСКИЯ ЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР
Гл. ас. д-р Анелия Панева 274

ПАЗАРЪТ НА ЗДРАВНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ –
СЪСТОЯНИЕ, РАЗВИТИЕ И ТЕНДЕНЦИИ
Гл. ас. д-р Валентина Нинова 281

ФИСКАЛНА ИНТЕГРАЦИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ –
НЕОБХОДИМОСТ, УСЛОВИЯ И ЕФЕКТИ
Гл. ас. д-р Димитър Костов 289

БЪЛГАРИЯ ПО ПЪТЯ КЪМ ЕВРОЗОНАТА
Гл. ас. д-р Петя Василева 297

ДИНАМИКА НА ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ НА БЪЛГАРИЯ
СЪС СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОСЪЮЗА
Гл. ас. д-р Сергей Радуканов 304

ПРОМЕНЯЩИТЕ СЕ РОЛИ НА ФИСКАЛНАТА И ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА
В СВЕТЛИНАТА НА COVID-19 В СТРАНИ С РАЗЛИЧЕН ПАРИЧЕН РЕЖИМ
Гл. ас. д-р Соня Георгиева 310

АСПЕКТИ НА НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКАТА
ПО ЗАЕТОСТТА И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД НЕЯ
Гл. ас. д-р Таня Илиева ……..……..……..……..… 320

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ИНВЕСТИЦИОННИ СТРАТЕГИИ –
ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСТОЙЧИВИ РЕЗУЛТАТИ
ОТ АКТИВНО ИНВЕСТИРАНЕ
Гл. ас. д-р Цветан Павлов ……...……. 325

ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ПРЕД БЪДЕЩИТЕ ПЕНСИОНЕРИ
В КОНТЕКСТА НА НОРМАТИВНИТЕ ПРОМЕНИ ВЪВ ВТОРИ СТЪЛБ
НА ПЕНСИОННИЯ МОДЕЛ В БЪЛГАРИЯ
Ас. д-р Йордан Йорданов ……...……. 334

ПАЗАРЪТ НА БАНКОВИ ДЕПОЗИТИ В БЪЛГАРИЯ:
ДИНАМИКА И СТРУКТУРНИ ИЗМЕНЕНИЯ
Ас. д-р Радослав Къновски …….....……. 340

ОЦЕНКА НА УСТОЙЧИВОСТТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР
В БЪЛГАРИЯ
Д-р Антон Сотиров, **Д-р Никола Пищалов** …….....……. 347

НАДНОРМЕНОТО ТЕГЛО И ЗАТЛЪСТЯВАНЕТО
КАТО РИСКОВ ФАКТОР ЗА ЗДРАВЕТО
Д-р Орлин Цветков …….....…….……. 354

МЕРКИ НА ФЕДЕРАЛНИЯ РЕЗЕРВ НА САЩ
ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА COVID-19
Д-р Свилен Колев .....…….……. 359

STATE AID ENFORCEMENT LAW IN THE ENERGY SECTOR
IN ALBANIA
Lecturer of Law, **Dr. Anduena Gjevori** ……..…….……. 366

БАНКОВАТА ТАЙНА КАТО КОМПОНЕНТА НА БАНКОВАТА
СИГУРНОСТ – ФИНАНСОВО-ПРАВНИ АСПЕКТИ
Преп. Игнат Папазов ……..…….……. 374

THE HISTORICAL EVOLUTION OF THE GOVERNMENT
SECURITIES MARKET IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA
Olesea Speian, PhD Student ……..……...…….……. 378

ПРОМЕНИ В ЕВРОПЕЙСКИТЕ РЕГУЛАТОРНИ КАПИТАЛОВИ
ИЗИСКВАНИЯ ЗА ПОКРИТИ ОБЛИГАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА
Докторант Борислав Киров ..……...……..……. 386

АВТОМОБИЛНИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ И МЯСТОТО
НА ТЪРГОВСКИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА НА НЕГО
Докторант Ваня Галчева ……...……. 393

ЕФЕКТИ ВЪРХУ ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА В РЕЗУЛТАТ
ОТ НАМАЛЯВАНЕТО НА НАЛИЧНИТЕ ПАРИ В ОБРАЩЕНИЕ
Докторант Владимир Сиркаров ……..……. 398

ВЛИЯНИЕ НА КОЕФИЦИЕНТА P/E И ДИВИДЕНТНАТА
ДОХОДНОСТ ВЪРХУ ЦЕНИТЕ НА АКЦИИТЕ
НА БЪЛГАРСКИЯ КАПИТАЛОВ ПАЗАР
Докторант Владислав Любенов …….....…… 405

ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА МСП
В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ
Докторант Даниел Данчев …….....…… 413

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РЕГУЛИРАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ
ЧРЕЗ ГРАНИЦИТЕ НА ОСИГУРИТЕЛНИЯ ДОХОД
Докторант Жанета Ангелова .....…… 421

ЦИФРОВАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО – СРЕДСТВО
ЗА ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ И РАДИКАЛНА
ПРОМЯНА НА НАЧИНА НА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА МЕДИЦИНСКИ
И ЗДРАВНИ ГРИЖИ
Докторант Живка Петрова .....…… 429

ДЕБАТЪТ МЕЖДУ БАНКОВАТА И ВАЛУТНАТА ШКОЛА ОТ 19-И ВЕК –
ХАРАКТЕРИСТИКИ И ПАРАЛЕЛИ СЪС СЪВРЕМЕННИТЕ
МОНЕТАРНИ РЕАЛНОСТИ
Докторант Кузман Илиев .....…… 438

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД МЕНИДЖМЪНТА НА ЛЕЧЕБНИТЕ
ЗАВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯ НА ПАНДЕМИЯ ОТ COVID-19
(ПО ПРИМЕРА НА УНИВЕРСИТЕТСКА МНОГОПРОФИЛНА БОЛНИЦА
ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ „СЪРЦЕ И МОЗЪК“ – ПЛЕВЕН)
Докторант Люба Митева .....…… 446

БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГИИТЕ – ГОЛЕМИТЕ ПОЛЗИ
ЗА МАЛКИТЕ БАНКИ
Докторант Марина Милинова .....…… 453

ОТРИЦАТЕЛНИ ЛИХВЕНИ НИВА – ЕМПИРИЧЕН ОПИТ
Докторант Милена Пешева .....…… 460

ФИНАНСОВИЯТ ФЕЪРПЛЕЙ В ЖЕНСКИЯ ФУТБОЛ –
НЕОБХОДИМОСТ ИЛИ ВЪЗМОЖНОСТ
Докторант Нено Ненов ……..…… 468

ОТРАЖЕНИЕ НА КОВИД-19 ВЪРХУ ПРЕМИЙНИЯ ПРИХОД
ПО ЗАСТРАХОВКА „КАСКО“ НА МПС В БЪЛГАРИЯ
Докторант Николай Илиев ….…… 474

РАЗВИТИЕ НА ИМУЩЕСТВЕНОТО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА ПРЕЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ОТНОШЕНИЯ
Докторант Радка Василева ….…… 480

КОНСОЛИДАЦИЯТА НА БАНКОВИЯ СЕКТОР
В БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВОСТ
Докторант Рая Драгоева ……..…… 488

ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ДАНЪЧНИТЕ ИЗМАМИ
ПРИ ТЪРГОВИЯТА С ГОРИВА И НЕФТОПРОДУКТИ
Докторант Стефан Пешов .....……. 496

ПРОГНОЗИРАНЕ НА ПУБЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ -
ОТКЛОНЕНИЕ НА ФАКТИЧЕСКОТО ИЗПЪЛНЕНИЕ
НА КОНСОЛИДИРАНАТА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА
СПРЯМО ЗАКОНА ЗА БЮДЖЕТА НА БЪЛГАРИЯ
Докторант Юлиан Войнов .....……. 501

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, ОДИТ, СТАТИСТИКА И МАТЕМАТИКА

ЗА РОЛЯТА И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА
ПРИ ДОКУМЕНТИРАНЕТО В СЧЕТОВОДСТВОТО
Проф. д-р Атанас Атанасов .....……. 511

ОСОБЕНОСТИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ
НА СТОКИТЕ В УСЛОВИЯТА COVID-19
Доц. д-р Галя Иванова – Кузманова .....……. 517

АКТУАЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
ПРЕД СЧЕТОВОДНАТА ПРОФЕСИЯ В КОНТЕКСТА
НА ПРОМЕНИТЕ СЛЕД БРЕКЗИТ
Доц. д-р Галина Чиприянова, Д-р Марий Стоянов .....……. 524

КЪМ НОВ ПОДХОД В ОБУЧЕНИЕТО
ПО МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА ФИНАНСОВО ОТЧИТАНЕ
Доц. д-р Диана Ималова, Доц. д-р Венцислав Вечев .....……. 532

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА
НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ – СТАТИСТИЧЕСКИ АСПЕКТИ
Доц. д-р Красимира Славева .....……. 541

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ЗАВИСИМОСТТА МЕЖДУ
ЦИФРОВИЗАЦИЯТА НА ИКОНОМИКАТА И ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ
Доц. д-р Маргарита Шопова, Гл. ас. д-р Евгени Овчинников,
Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов .....……..…. 549

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СПОРАЗУМЕНИЯ ЗА СВОБОДНА
ТЪРГОВИЯ С ТРЕТИ СТРАНИ И ЗНАЧЕНИЕТО ИМ ОТ ПОЗИЦИЯТА
НА МИТНИЧЕСКИЯ КОНТРОЛ В ЕС
Доц. д-р Момчил Антов .....……..…. 557

INNOVATIVE METHODS FOR ACCOUNTING EDUCATION –
EXPERIENCE AND GLOBAL LESSONS LEARNED
Assoc. Prof. Nadya Velinova-Sokolova, PhD ……..……..…..…. 564

БЪЛГАРИЯ ПО ПЪТЯ КЪМ ЕВРОЗОНАТА

Гл. ас. д-р Петя Василева[1]

Резюме: *Обменният курс на българския лев е фиксиран към еврото в условията на паричен съвет, затова българската парична политика е почти изцяло зависима от паричната политика на Европейската Централна Банка. Приемането на единната европейска валута не би довело до загуба на независима монетарна политика, а само до премахване на транзакционните разходи. Категорично може да се заключи, че ползите от приемането на еврото далеч ще надхвърлят разноските. Въпреки, че България покрива критериите за оптималност за валутната зона, е малко вероятно тя да успее да постигне устойчиво изпълнение на критерия за стабилност на цените при целева дата 1-ви януари 2024 г. По отношение на реалната конвергенция страната ни също изостава и остава една от най-бедните държави в Европейския съюз с най-ниската производителност на труда, с най-ниския доход на глава от населението и с високи лихвени проценти и безработица.*

Ключови думи: *еврозона, парична политика, инфлация, безработица*
JEL: E42

BULGARIA ON THE ROAD TO THE EUROZONE

Head Assist. Prof. Petya Vasileva, PhD

Abstract: *The exchange rate of the Bulgarian lev is fixed to the euro under a currency board arrangement, so Bulgarian monetary policy is almost entirely dependent on the monetary policy of the European Central Bank. The adoption of the single European currency would not lead to the loss of an independent monetary policy, but only to the elimination of transaction costs. It can definitely be concluded that the benefits of adopting the euro will far outweigh the costs. Although Bulgaria meets the criteria for optimality for the currency area, it is unlikely that it will be able to achieve sustainable sustainability of the criterion for price stability on the target date of January 1, 2024. In terms of real convergence, our country also lags behind and remains one from the poorest countries in the European Union with the lowest labor productivity, with the lowest per capita income and with high interest rates and unemployment.*

Key words*: eurozone, monetary policy, inflation, unemployment*
JEL: E42

Въведение

В проект на Националния план за въвеждане на общата европейска валута в България, който е приет от Координационният съвет за подготовка за членство в еврозоната, не се предвижда преходен период при преминаването към разплащането с евро у нас. Подготовката за присъединяването на

[1]email: p.vasileva@uni-svishtov.bg, Катедра „Финанси и кредит“, Стопанска академия „Д. А. Ценов“, гр. Свищов

България е при целева дата 1 януари 2024 година. Въвеждането на еврото е планирано без междинен период, като датата на вписване на еврото ще съвпада с въвеждането му като официална разплащателна единица. Превалутирането ще се извършва чрез прилагането на твърдо установения фиксиран валутен курс между еврото и лева. След въвеждане на еврото в експлоатация в рамките на месец левът и еврото ще бъдат едновременно законно платежно средство. Националният план за въвеждане на еврото в Република България е стратегическият документ, въз основа на който ще се реализира оперативната работа за замяна на лева с еврото. Планът е разработен от Координационния съвет за подготовка на България за членство в еврозоната. При неговото изготвяне са съблюдавани обичайно установения ред от държавите-членки на еврозоната. Документът разглежда всички важни текущи мерки и дейности, които участниците в подготовката за въвеждането на еврото - публичният и частният сектор, както и гражданите – следва да извършват като част от процеса на преминаването към европейската валута. Поясснени са процедурите за замяна на пари в брой и за конвертиране на заеми и левови депозоти с фиксирани и променливи лихвени проценти. Детерминирани са правилата за преизчисляване на цените и други стойности. Разяснени са процедурите за снабдяване и разпространение на евробанкноти и монети и същевременно са описани необходимите законодателни промени.

1. За и против приемането на еврото в България

На 10 юли 2020 г. Република България официално бе приета в чакалнята на еврозоната. Членството ни в еврозоната не е нова касичка за допълнителни средства, а преди всичко отговорности и възможности. Въпросът, който всички ни интересува е, дали има път на България извън еврото и от какво се отказваме, за да приемем единната европейска валута? Със сигурност няма българин, който до някаква степен да не си задава въпроси, какви биха основните рискове от финалното присъединяване към еврозоната и до каква степен важат те за нашата страна. Групите рискове, които могат да се дефинират след влизането на България в еврозоната могат да бъдат обобщени в следните аспекти: мерки за контрол на инфлацията, контрол при съставянето на монетарните политики, възможност за девалвация на местната валута, възможност централната банка да действа като кредитор от последна инстанция за търговските банки.

Важно е да се подчертае, че България няма да влезе в еврозоната по „стандартния“ начин – от свободно конвертируема валута, през фиксиране на курса в коридор от +/-2.5 % в ERM II, до въвеждането на еврото. Ние се намираме в условията на валутен борд и в този смисъл курсът евро към лев е фиксиран от самото въвеждане на единната европейска валута. Условие, прието от Европейската Централна Банка и Европейската комисия преди влизането ни във валутния механизъм е, че курсът от 1.95583 лева за

евро ще остане фиксиран до приемането на европейската валута и в България.

Следователно, може ли въобще да се говори за парични политики в България. Отговорът е, че теоретично е възможно, но технически – абсолютно неприложимо. Българската народна банка не провежда парична политика от въвеждането на валутния борд у нас. Например всяка една промяна на лихвата в еврозоната трябва да бъде посрещана със сходни стойности и в страната ни, докато всяка разлика ще създаде неограничена възможност за арбитраж от потенциалните участници на пазара. На такива ситуации сме ставали свидетели – например, когато от Европейската Централна Банка започнаха спускането си в територията на отрицателните лихви, от Българска Народна Банка все още не начисляваха негативен налог върху левовите наличности на търговските банки. Всичко това рефлектира до минимализиране на евровите наличности за сметка на левовите. Някои международни групи дори използваха възможността за неограничена обмяна за предпазване на излишната си ликвидност в глобален аспект. Следователно, тази възможност за безрискова печалба бе бързо затворена и в момента основната лихва по левовете следва тази по еврото без никакво закъснение. Това предполага, че цялото провеждане на парични политики в България е предоставено на контрол във Франкфурт.

Всъщност единственият отличителен белег между сега и момента на приемане на еврото би била в това, че досега ние сме абсолютно безгласни участници във формирането на паричната политика на еврозоната, докато станем ли част от нея, управителят на Българската Народна Банка ще бъде част от управителния съвет на Европейската Централна Банка, като така той ще има определена тежест във вземането на ключовите за целия блок решения. Компетенциите на БНБ в сферата на преките интервенции са силно ограничени. Възможността на кредитор от последна инстанция е забранен от правилата на валутния борд, както и от тези на ERM II.

След банковите фалити и хиперинфлацията от края на 90-те години, Българска Народна Банка усети провокацията на тази забрана само веднъж – по времето на неплатежоспособността на Корпоративна Търговска Банка и ликвидния натиск, оказан от капиталовложителите върху Първа инвестиционна банка. Рисковите катаклизми в банковата система и особено сред българските банки тогава бяха сериозни, като невъзможността за действие на Българска Народна Банка можеше да се окаже ключова. С оглед на всичко това държавата се намеси - в лицето на Министерство на финансите и с подкрепата на Европейската Комисия - чрез пласиране на депозит в ПИБ и кризата бе избегната. Това действие показа, че институционалната гъвкавост в ЕС е достатъчна, за да бъдат преодолявани национални кризи. Колкото до това, че БНБ не може да бъде кредитор от последна инстанция за търговските банки – при текущата ситуация на свърхликвидност - отказът

от това право има своята минимална цена. Когато нашата страна влезе в еврозоната този кредитор може да се окаже Европейската Централна Банка, а възможностите за пряко включване в програмите по изкупуване на активи и финансиране чрез репо операции са бонус с несравнима стойност, който България ще получи.

Инфлацията се превръща във все по-сериозен обсег през последните месеци. Повишението на основните лихви и изтеглянето на ликвидност от пазарите чрез директни активи или репо операции е главният метод за контрол над инфлацията на централните банки. Българска Народна Банка не може да прилага тези мерки и така контролът върху инфлацията реално попада в ЕЦБ. Оперативните стимулиращи монетарни политики, които се прилагат от Франкфурт, както и устойчивият ръст на цените на недвижимите имоти и инвестиционните активи и поставят почти всички ценови равнища под нарастващ натиск.

На преден план излиза въпросът, възможно ли е БНБ да предприеме съответни действия за смекчаване на ефектите от инфлацията. Директният отговор в условията на валутен борд е отрицателен. Ликвидността не може да бъде изтеглена от пазарите и лихвените равнища не могат да бъдат повишени без помощта на сериозни емисии държавен дълг, които обаче задължително трябва да попаднат в резерва. Подобна е и ситуацията с девалвацията на валутния курс. Оставяйки настрана възможността и още повече ефективността на изкуствената девалвация с цел забавяне на вноса, стимулиране на износа и произвеждане на брутен вътрешен продукт, световната практика ни учи, че подобни действия почти никога не могат да бъдат стабилни.

Заради глобалната икономическа взаимосвързаност и в условията на валутен борд, всякакви опити за изкуствена девалвация на местната валута в днешно време изглеждат обречени на неуспех. В състояние на валутен борд тези финансови инструменти не са под контрола на българските централни банкери.

Несъмнено, евентуалното приемане на еврото ще означава изчезване на лева. В тези мисли определени патриоти, националисти или консерватори биха посочили рисковете пред националната история, самосъзнание и независимост. Нашата валута ще спре да съществува, но към настоящия момент тя наистина е загубила своята идентичност под въздействието на валутния борд, така че краят й по-скоро изглежда като някаква формалност.

Ситуацията, в която нашата държава се намира в момента е сходна с тази на Дания при въвеждането на еврото през 2001 г. Датската крона е с финксиран курс към германската марка още от средата на 80-те години на миналия век, като от самото основаване на валутния съюз е в механизма ERM II без право на изход. Въпреки това населението на скандинавската страна двукратно отхвърли въвеждането на еврото. Като че ли Дания плаща

цената на възможността да има избор за провеждане на национална парична политика, при все че тя не може да бъде използвана от технократите в централната банка. Тъй като положението на страната в ERM II е записано със закон, само политиците могат да актуализират промяната му. Това може да се случи след одобрението на всички останали страни членки на еврозоната, според правилата на валутния механизъм.

Подобна е ситуацията и в България – валутния борд и членството в ERM II са вградени в закон и няма централен банкер, който да може да промени това. Всички възможни изгоди от провеждането на собствена монетарна политика могат да бъдат достигнати само с промяна в този закон преди влизането на страната в еврозоната, като се остави настрана цялата стабилност и увереност, която фиксирането на валутния курс донесе на българските граждани. Въпреки тежката цена, свързана с ограничаването на потенциалния растеж, която плащаме, обмисляйки възможните негативни последствия от членство в еврозоната, трябва и да си зададем въпроса искаме ли и дали сме готови да се справяме с политически контрол върху паричната политика на България при утопичен друг сценарий. Оставането в борд до безкрайност без път към еврото наистина изглежда като най-лошия вариант.

2. Бариерите пред България по пътя към еврото

Какви могат да бъдат бариерите пред България по пътя към еврото?

В конюнктура на Брекзит, рецесия и пандемия в Европа, нашата страна стои зад ангажимента си да не бави въвеждането на единната европейска валута. България може да остане в „чакалнята“ на Еврозоната без конкретен път за излизане от нея, а през този период тя може да бъде изправена пред няколко изпитания, които да забавят въвеждането на еврото.

Инфлацията се явява един от ключовите критерии за конвергенция. Възможно е да се превърне в заплаха за намерението на страната ни за замяна на лева с евро. Изискването за индикатора е той да бъде на ниво под референтната стойност за период от последните дванадесет месеца. Тази въпросна стойност се равнява на трите най-ниски нива за страните от Еврозоната плюс 1,5 процентни пункта. Визирайки данните на България към март 2021 година страната ни отговаря на този критерий, но показателят остава с едва 0,06% под тази референтна стойност. Някои правителства на страните в Европейския съюз е възможно скоро да премахнат финансовата инжекция и техните икономики ще се изправени пред текущ скок на инфлацията. Преди пандемията инфлацията в България беше над прага с 0,67%. Така може да се очаква тази безизходност за нашата държава да се повтори.

Къде е обезпечението, че ще влезем в еврозоната по настоящия фиксиран курс? Вторият риск за България по пътя към приемането на единната европейска валута е бюджетният дефицит. Той се явява друг критерий за конвергенция. Изискването за него е недостигът или излишъкът в бюджета

на държавата да не надхвърля 3% от размера на брутния вътрешен продукт за предходната година.

Страната се справяше добре през последните няколко години на бърз напредък на икономиката що се отнася до това приходите в републиканския бюджет да бъдат по-големи от разходите. Между 2009 и 2019 година България покриваше това условие, но пандемията промени конюнктурата. Бюджетният дефицит за предходната година е на ниво от минус 3,4 на сто в сравнение с минус 7,4 на сто за Еврозоната, но прогнозите на водещите изследователи са състоянието на публичните финанси в България да се влошава.

Третият критерий за въвеждането на еврото като основна разменна единица, е размера на публичния дълг, който е обвързан с предходния стълб- за бюджетния дефицит. Дългът не трябва да надвишава 60 на сто от размера на брутният вътрешен продукт, според изискванията. България поддържа балансиран бюджет през последните години , което е база за помалък дълг.

Въпреки че индикаторът се движи в приемливия диапазон между 2009 и 2020 година, рецесията, която е предизвикана от пандемията, влоши публичните финанси на държавата. Вследствие на това страната ни ще трябва да търси кредит в размер на няколко милиарда евро през тази година. Ако бюджетният дефицит не бъде овладян скоро и темпа на растежът на икономиката не бъде рестартиран, дългът ще се увеличи.

Въведен след тежката финансово-икономическа криза през 1997 г., валутният борд укрепва икономиката на страната ни и свежда до минимум валутния риск за България, като понижава значително темпа на инфлацията. Въпреки някои от недостатъците, които води след себе си, опитът на държавата ни показа, че валутният борд играе съществена роля за икономическото ни развитие и положителните резултати от този режим са повече, отколкото негативните. Променената форма на паричен съвет се оказа ефиктивна в сблъсъка с инфлацията. Тя довежда до повишаване интереса на чуждестранните инвеститори, редуциране на външния дълг, повишаване стабилността и доверието в банковия сектор и доверието в националната валута. Въз основа на гореспоменатите положителни ефекти от валутния борд може да с е направи заключението, че провежданата консервативна парична политика спомага за добрия икономически растеж. Оправдана е стабилността в паричния съвет. По-голямото доверие в паричните власти, стремежът на страната ни за въвеждане на еврото, както и цялостната икономическа стабилност, която валутният борд осигури, допринесоха за устойчивост при постигането на някои от дългосрочните цели на държавата. Стъпките на България за приемане на единната европейска валута с е осъществява в изключително динамична, сложна и несигурна външна и вътрешна среда, върху която силно влияние оказват намаляване нивото на преките чуждестранни инвестиции, ефектите от световната икономическа криза, загубата на доверие от някои

ключови икономически партньори, отказът на страната ни от редица международни проекти, липса на доверие от някои ключови икономически партньори. Всички тези причини оказват въздействие върху поведението и позициите на националните и на европейските институции. Пътят на България към еврозоната е продължителен и сложен процес, обусловен от взаимосвързани политически и икономически фактори, както в паричния съюз, така и в тези от държавите кандидатки. Придържането към съществуващия паричен съвет е политика, която ефективно може да бъде приложена и да осигури навременно присъединяване на страната ни към еврозоната, съпътствано с минимални негативни последици за националната икономика. Промяната на паричния режим към този момент трудно би могла да се обоснове и е твърде вероятно да дестабилизира България. Гарантиращ икономическата стабилност и прозрачност, валутният борд следва да бъде поддържан до момента на приемането ни в еврозоната. От евентуалните възможности пред България за членство в еврозоната най-правилният подход би бил запазването на борда, който е стъпка към въвеждането на еврото.

Заключение:

Хибридната война, която се води срещу Европейския съюз и в частност срещу страната ни, се опитва да обърка гражданите на различни държави, включително нашите съграждани, и да ги настрои отрицателно срещу Европейския съюз и срещу евроизацията. Целенасочена политика, която идва от Евразия има за стремеж да намали протекцията за Европейския съюз. Евроизацията е крачка в посока на европейска интеграция. Тези от Евразия, които подкрепят хибридната война, те искат да създадат препятствия на по-нататъшната европейска интеграция. Колкото по-неефикасен и по-немощен е Европейският съюз, толкова по-добре за конкурентите му, които идват предимно от Евразия. За това и те искат да разклатят основите на съюза и да спрат процеса на интеграция. Задачата на страната ни е да продължи към европейска интеграция, защитавайки обаче своята национална идентичност.

Използвани източници:

http://ec.europa.eu/eurostat
https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html
www.bnb.bg
www.nsi.bg
.http://data.worldbank.org/indicator/PX.REX.REER/countries/BG?display=graph
https://ideas.repec.org/a/eee/ecmode/v28y2011i5p2271-2281.html
https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/bulgaria-prepares-a-national-plan-for-adopting-the-euro/
http://www.bta.bg/en/c/NW/id/2342015